

Οι Φραγμοί της Προσωπικότητας των Εκπαιδευτικών ως Εμπόδιο για την Ενσωμάτωση των ΤΠΕ στα Νέα Προγράμματα Σπουδών του “Νέου Σχολείου”

Μ. Δόκου

Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγική Σχολή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
mardok@minedu.gov.gr

Περίληψη

Από το νέο θεσμικό πλαίσιο για το Νέο Σχολείο φαίνεται ότι οι ΤΠΕ ενσωματώνονται στα προγράμματα σπουδών και την καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική. Παράλληλα μέσω πράξεων του Ε.Σ.Π.Α. επιδιώκεται η επιμόρφωση εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ β' επιπέδου για την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ στη σχολική τάξη. Οι παράγοντες, όμως, προσωπικότητας μπορούν να λειτουργήσουν ως φραγμοί στην καινοτομία των ΤΠΕ. Αυτοί οι φραγμοί σχετίζονται με τις προϋπάρχουσες γνώσεις καθώς και με συναισθηματικές μεταβλητές, όπως είναι το άγχος. Αναπτύσσονται, έτσι, μηχανισμοί παραίτησης ή άμυνας. Μια ολοκληρωμένη πολιτική διαχείρισης της αλλαγής προϋποθέτει την ανάπτυξη και μετάδοση οράματος, τη διευκόλυνση και στήριξη των εκπαιδευτικών, τη διαπραγμάτευση και την κατάλληλη διαχείριση προς εγκαθίδρυση μιας νέας κουλτούρας και εδραίωση της καινοτομίας.

Λέξεις κλειδιά: φραγμοί, ΤΠΕ, πρόγραμμα σπουδών.

Abstract

The new legal framework for the New School shows that ICTs are embedded in the curriculum and in the common educational practice. In the meantime, 2nd level ICT training programmes for teachers, included in NSRF acts, aim at their development so that ICTs pedagogies are fostered in class. However, personality factors can be barriers to ICT novelty. These barriers are connected with prior knowledge as well as with emotional variables, such as anxiety. Because of this, resignation or defense mechanisms are being developed. A whole policy for management requires development and transmission of a vision, convenience and support for the teachers, negotiation and appropriate management so that a new culture is embedded and the novelty becomes status quo.

Keywords: barriers, ICT, curriculum.

1. Οι ΤΠΕ στα νέα προγράμματα σπουδών του “Νέου Σχολείου” και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

1.1. Γενικό πλαίσιο

Η εφαρμογή των Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στο εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα αναβάθμισής του. Για το λόγο αυτό οι ΤΠΕ εντάσσονται στις δράσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος (Ε.Π.) «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Ε.Σ.Π.Α. (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς).

Συγκεκριμένα, στο στρατηγικό στόχο (1) του προαναφερθέντος Ε.Π., που τιτλοφορείται «Αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης και προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης», δύο από τους ειδικούς στόχους είναι:

- η επιτάχυνση του ρυθμού ένταξης των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- η ενίσχυση και βελτίωση της ποιότητας της επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού προσωπικού της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με έμφαση στην καινοτομία και στη χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών (ΤΠΕ)

Στο πλαίσιο αυτό έχουν αρχίσει να υλοποιούνται οι ακόλουθες δύο κατηγορίες πράξεων:

- «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα) – Αναμόρφωση νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων»
- «Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών»

Η αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών, θα περιλάβει, μεταξύ άλλων, προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις. Επίσης, κατά την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο γνωστικό τους αντικείμενο και στις νέες εκπαιδευτικές μεθόδους θα δίνεται έμφαση στις ΤΠΕ και τις θετικές και τεχνολογικές επιστήμες με στόχο την αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία.

1.2 Επιμόρφωση εκπαιδευτικών

Την τρέχουσα περίοδο λαμβάνει χώρα η επιμόρφωση β' επιπέδου στις ΤΠΕ για τους νηπιαγωγούς (ΠΕ60), δασκάλους (ΠΕ70), φιλολόγους (ΠΕ02), μαθηματικούς (ΠΕ03), καθηγητές φυσικών επιστημών (ΠΕ04), καθηγητές γαλλικής, αγγλικής και γερμανικής γλώσσας (ΠΕ05/06/07), εφόσον έχουν ήδη πιστοποιηθεί ως προς τις βασικές δεξιότητες ΤΠΕ-α' επιπέδου και είναι μόνιμοι εκπαιδευτικοί δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων. Αντικείμενο της επιμόρφωσης β' επιπέδου είναι η εκμάθηση των αρχών παιδαγωγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ, η απόκτηση δεξιοτήτων, κατά κλάδο εκπαιδευτικών, για την παιδαγωγική αξιοποίηση εκπαιδευτικού λογισμικού και εργαλείων γενικής χρήσης και η καλλιέργεια του τρίπτυχου γνώσεις – δεξιότητες – στάσεις. Στόχος δεν είναι μόνο η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στο πρόγραμμα σπουδών, αλλά και στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική π.χ. δημιουργώντας ψηφιακές κοινότητες μάθησης με τα εργαλεία και τις υπηρεσίες web 2.0 (blogs, wikis, podcasts, rss feeds, social networks, e-portfolios κ.ά.).

Παράλληλα, σε πιλοτική φάση, για τις ίδιες ειδικότητες, λαμβάνει χώρα το μείζον πρόγραμμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για τα νέα προγράμματα σπουδών. Στο πρόγραμμα αυτό ένας βασικός πυλώνας είναι η παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ στη σχολική τάξη (σύνδεση με το αντίστοιχο επιμορφωτικό πρόγραμμα β' επιπέδου).

1.3 Νέα Προγράμματα Σπουδών

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι πλέον η ψηφιακή ικανότητα αντιμετωπίζεται ως οριζόντια ικανότητα, που διατρέχει εγκάρσια όλα τα σχολικά αντικείμενα. Πράγματι, από τη φετινή σχολική χρονιά τα νέα προγράμματα σπουδών που θεσμοθετούνται για την πιλοτική εφαρμογή διδακτικών πεδίων αναφέρονται ρητά στη χρήση των ΤΠΕ τόσο ως εργαλείο διδασκαλίας όσο και ως μέσο για την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων, οι οποίες έχουν να κάνουν όχι μόνο με το ίδιο το διδακτικό αντικείμενο, αλλά και με την προσωπική και κοινωνική ζωή και τη συνδιαμόρφωση του κοινωνικού γίγνεσθαι.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η υπουργική απόφαση «Έγκριση Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για την Πιλοτική τους Εφαρμογή του Διδακτικού Πεδίου: Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» (αριθ. πρωτ.113734/Γ2/2011 – Φ.Ε.Κ. 2334/ τ. Β' / 2011). Στην απόφαση αυτή ως στόχοι για τους μαθητές/ μαθήτριες αναφέρονται μεταξύ άλλων:

- να κατανοήσουν ότι οι ΤΠΕ μέσω των αλληλεπιδραστικών περιβαλλόντων που προσφέρουν, τους δίνουν τη δυνατότητα να γίνουν κοινωνοί και μέτοχοι στο σύγχρονο κόσμο,
- να κατανοήσουν και να αποδεχτούν τα εργαλεία του ιστού δεύτερης γενιάς (web 2.0) ως μια πρακτική του ψηφιακού γραμματισμού, η οποία συνδυάζει τη λεκτική με την οπτική παράμετρο,
- να κατανοήσουν πως τόσο η κατανόηση όσο και η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου μπορούν να υποστηριχτούν από εργαλεία web 2.0 παρεμβαίνοντας υποβοηθητικά στην καλλιέργεια της νέας ελληνικής γλώσσας,
- οι νέοι μαθητές και μαθήτριες που ανήκουν στη γενιά του διαδικτύου και έχουν εξοικειωθεί με αλληλεπιδραστικά μέσα, να μεταφέρουν τις δεξιότητες αυτές στη μάθηση,
- να δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να επιλέγουν το εργαλείο web 2.0 που αυτοί επιθυμούν για να επικοινωνήσουν κι έτσι η γλωσσική διδασκαλία να αποτελεί μια επικοινωνιακή πράξη. (Οι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες (wikis), οι ιστοσελίδες/ τα ιστολόγια (weblogs/blogs), τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social networking), οι ψηφιακές πλατφόρμες που φιλοξενούν λογισμικά και δραστηριότητες αποτελούν μια ψηφιακή εφαρμογή χρήσης και διδασκαλίας της γλώσσας),
- να κατανοήσουν ότι οι ΤΠΕ αποτελούν φορείς γνώσης και πληροφόρησης, ώστε να προσπαθήσουν να πλοηγούνται σε έντυπες και ηλεκτρονικές πηγές και να αποκτήσουν δεξιότητες παραγωγής λόγου με τη βοήθεια εφαρμογών της σύγχρονης

τεχνολογίας (εργαλεία επικοινωνίας, συνεργασίας, κοινωνικής δικτύωσης, μάθηση μέσω διαδικτύου κ.λπ.).

Από τα παραπάνω, λοιπόν, γίνεται φανερό ότι παράλληλα με τη διαδικασία διδασκαλίας των ΤΠΕ ως χωριστό μάθημα ή μέσω της διαθεματικότητας, επιδιώκεται η οριζόντια διείδυση των ΤΠΕ στα προγράμματα σπουδών και στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική. Το ερώτημα είναι αν οι εκπαιδευτικοί θα μπορέσουν να λειτουργήσουν ως φορείς της αλλαγής ή αντίθετα, παρά την επιμόρφωσή τους, λειτουργήσουν ως αναστολές της συγκεκριμένης αλλαγής.

2. Οι εσωτερικοί φραγμοί ως πηγές εμποδίων στην καινοτομία των ΤΠΕ

Η οριζόντια εισαγωγή των ΤΠΕ στα προγράμματα σπουδών και την καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική αποτελεί μια καινοτομία στην ελληνική σχολική πραγματικότητα. Πρόκειται, δηλαδή, για μια αλλαγή. Η επιτυχής εισαγωγή μιας αλλαγής, η εφαρμογή και η εδραίωσή της απαιτεί μια ολοκληρωμένη στρατηγική “*διαχείρισης της αλλαγής*” (Δόκου, 2009).

Άλλωστε, αυτό αποδεικνύεται και από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου ακόμα κι αν η πρόσβαση στις ΤΠΕ για τη διδασκαλία είναι άνευ προηγουμένου, εντούτοις πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα αξιοποιούν τις ΤΠΕ πολύ λιγότερο από όσο θα ήταν δυνατό (Marshall, 2011, Παπαδάκης & Ρούσος, 2011, Durando et al, 2007).

Συχνά ως εμπόδια στη χρήση των ΤΠΕ από τους εκπαιδευτικούς εμφανίζονται η μη επαρκής υποδομή και η έλλειψη τεχνικής υποστήριξης, η μη εύκολη έως αδύνατη πρόσβαση στο διαδίκτυο, η χαμηλή αυτοπεποίθηση για τις δυνατότητές τους στη χρήση των ΤΠΕ, η μη αποτελεσματική εκπαίδευση στις ΤΠΕ, η έλλειψη χρόνου, το παραδοσιακό πρόγραμμα σπουδών (Jones, 2004, Condie et al., 2007, Crook et al., 2008).

Γενικά, οι παράγοντες που επηρεάζουν την εισαγωγή και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να είναι προσωπικοί, τεχνολογικοί, σχολικοί ή περιβαλλοντικοί με την έννοια της γενικότερης κουλτούρας (Τσολακίδης. et al, 2011). Αυτοί θα μπορούσαν να υπαχθούν σε δύο γενικές κατηγορίες: τους εξωτερικούς (external) και τους εσωτερικούς (internal) ή δεύτερου επιπέδου παράγοντες (Μπίκος & Τζιφόπουλος, 2011). Οι εσωτερικοί αυτοί παράγοντες σχετίζονται με την προσωπικότητα και είναι καθοριστικής σημασίας, καθώς ο ανθρώπινος παράγοντας είναι αυτός που θα λειτουργήσει ως καταλύτης ή ως αναστολέας της συγκεκριμένης αλλαγής. Οι άλλοι παράγοντες μπορούν να εμφανιστούν περισσότερο ως δυσχέρειες παρά ως φραγμοί με την έννοια ότι συχνά δίνουν αφορμές για να δικαιολογηθεί η αντίσταση στην αλλαγή. Η κατανόηση, επομένως, των εσωτερικών φραγμών, που οδηγούν σε μηχανισμούς παραίτησης ή

άμυνας είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών αντίστασης στην εισαγωγή της καινοτομίας των ΤΠΕ.

Όπως υποστηρίζει ο Rogers, αν και όλοι αυτοί οι εσωτερικοί φραγμοί προέρχονται από την ίδια ψυχολογική και συναισθηματική “υστέρηση”, είναι χρήσιμος ο διαχωρισμός ανάμεσα σε αυτούς που σχετίζονται περισσότερο με προϋπάρχουσες γνώσεις και σε εκείνους που προκύπτουν από παράγοντες της προσωπικότητας (Rogers, 1999).

Μια βασική, λοιπόν, κατηγορία φραγμών σχετίζεται με τις *προϋπάρχουσες γνώσεις*. Ένας τέτοιος φραγμός προέρχεται από τη συναισθηματική επένδυση στο παλιό. Οι εκπαιδευτικοί έχουν ήδη επενδύσει *συναισθηματικό κεφάλαιο* για την απόκτηση της σχετικής γνώσης και εμπειρίας. Και δαπανούν ακόμα περισσότερο για να υπερασπιστούν την ακεραιότητα αυτού του τρόπου, συνεπώς, οι καινούργιες αλλαγές μπορούν να βρουν σθεναρή αντίσταση. Οποιαδήποτε αμφισβήτηση αυτού του στοιχείου μπορεί να εκληφθεί ως αμφισβήτηση του ίδιου του ατόμου. Στην ίδια κατηγορία φραγμών υπάγονται και αυτοί που είναι *δέσμοι της συνήθειας*. Πρόκειται για άτομα που έχουν παραδοσιακά πρότυπα σκέψης ή πράξης για λόγους που οφείλονται όχι μόνο στην αναζήτηση της ασφάλειας, αλλά και στον υπέρμετρο σεβασμό του παρελθόντος. Επίσης, η *ανάγκη για συμμόρφωση* που έχουν ορισμένα άτομα είναι υπερβολικά έντονη. Αυτά τα άτομα προσκολλώνται στους υπάρχοντες τρόπους και στις κρατούσες αντιλήψεις για όσο καιρό θεωρούν ότι πρόκειται για τους τρόπους και τις αποφάσεις της πλειονότητας. Ακόμα μια φορά, στη βάση αυτών των αντιδράσεων βρίσκονται συναισθηματικές επενδύσεις. Τα άτομα αυτά υιοθετούν μηχανισμούς, συνηθέστερα την *παραίτηση* σε μια προσπάθεια να διατηρήσουν αυτά που ήδη έχουν (Rogers, 1999). Για παράδειγμα, προχωρούν σε *στεγανοποίηση*, δηλαδή κρατούν τις γνώσεις τους σε “ερμητικά κουτιά”. Έτσι, στην περίπτωση των ΤΠΕ, οι εκπαιδευτικοί δεν εφαρμόζουν στην καθημερινή τους πρακτική τις γνώσεις που απέκτησαν κατά την αντίστοιχη επιμόρφωση.

Η άλλη κατηγορία βασικών φραγμών, πέρα από αυτή για τις προϋπάρχουσες γνώσεις είναι αυτή που προκύπτει από *παράγοντες της προσωπικότητας*. Στην περίπτωση αυτή, το πρόβλημα δεν είναι η προϋπάρχουσα γνώση που παρεμποδίζει τη μάθηση, αλλά η ανικανότητα ή η άρνηση για μάθηση. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε παράγοντες που θεωρούνται *μόνιμα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας*, όπως συναισθηματικές εκδηλώσεις αρνητικών αυτοεικόνων κι εμμονή σε μερικές από αυτές. Παράλληλα, μπορεί να οφείλεται σε παράγοντες που προσδιορίζονται καταστασιακά (*συναισθηματικές μεταβλητές*) (Rogers, 1999). Ένας τέτοιος συναισθηματικός παράγοντας είναι το *άγχος*. Πρόκειται για ένα πολυποικίλο φαινόμενο, το οποίο αποτελείται από δύο καιρία στοιχεία: το φόβο για τις έξωθεν επιβεβλημένες απαιτήσεις που θεωρούνται απειλητικές από τη μια πλευρά και την ανησυχία για την ικανότητα ανταπόκρισης, δηλαδή την έλλειψη αυτοεκτίμησης από την άλλη πλευρά.

Ο φόβος, λοιπόν, της αποτυχίας είναι ένας ισχυρός φραγμός, αφού η αποτυχία μπορεί να προκαλέσει πόνο ή ντροπή. Επίσης, αν το άτομο έχει χαμηλή αυτοεικόνα, θα υποφέρει από το γεγονός ότι δε θα μπορεί να δει από πού θα αντλήσει βοήθεια, είτε από το περιβάλλον είτε από τους εαυτούς τους. Είναι φανερό ότι στην περίπτωση των ΤΠΕ αυτοί οι συναισθηματικοί παράγοντες είναι ισχυροί, ιδίως αν σκεφθεί κανείς ότι ο εκπαιδευτικός θα κληθεί να χρησιμοποιήσει τις ΤΠΕ έναντι των μαθητών του, οι οποίοι είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση τους από πολύ μικρή ηλικία (digital natives). Είναι πολύ πιθανόν, λοιπόν, να φοβάται μήπως αποδειχθεί ανεπαρκής μπροστά τους, χάνοντας, έτσι, κάποιο κομμάτι της “αυθεντίας” των γνώσεών του. Η ελλιπής υποστήριξη συμβάλει σημαντικά στη μείωση της αυτοπεποίθησης (Βαγγελάτος κ. ά. 2011).

Ο φόβος του αβέβαιου είναι, επίσης, μια ακόμα πηγή συναισθηματικής δυσκολίας που λειτουργεί ως φραγμός. Οι άνθρωποι που φοβούνται το αβέβαιο αποφεύγουν τις ασαφείς καταστάσεις ή εκείνες όπου η πιθανότητα επιτυχίας είναι άγνωστη. Δε δοκιμάζουν κάτι για να δουν αν θα πετύχει, γιατί είναι πεπεισμένοι πως, ακόμα κι αν πετύχει, οι λόγοι επιτυχίας θα παραμένουν άγνωστοι. Δίνουν υπερβολική έμφαση στο άγνωστο σε σχέση με το γνωστό κι έτσι δεν ξεκινούν να εξερευνήσουν οποιοδήποτε τμήμα του αγνώστου. Στην περίπτωση των ΤΠΕ, η εισαγωγή και χρήση τους δε συνεπάγεται μόνο μια τεχνολογική καινοτομία, αλλά και μια παιδαγωγική καινοτομία. Ενισχύονται οι διαδικασίες της συνεργασίας και της διαδικτύωσης, η προσωποποιημένη και η συμμετοχική μάθηση (Ala-Mutka et al., 2009). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού αλλάζει, γίνεται περισσότερο διευκολυντής της μάθησης. Οι διαδικασίες, δηλαδή, διδασκαλίας και μάθησης μεταβάλλονται, χωρίς, όμως, η εξέλιξη της όλης διεργασίας να είναι προκαθορισμένη. Το άγχος από όλη αυτή την κατάσταση ή ο πολύ “χαμηλός αυτοορίζοντας” μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα να μην καταβάλει ο εκπαιδευτικός καμιά προσπάθεια ή αντίθετα να προσπαθεί πάρα πολύ. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση ο εκπαιδευτικός κάνει περισσότερο ή λιγότερο απεγνωσμένη προσπάθεια να συμβαδίσει, να φτάσει στη λύση. Δεν αφήνει τα πράγματα να “επαίζονται” ή να συμβαίνουν φυσιολογικά. Η υπερπροσπάθεια πολλές φορές ξεπηδά από την ίδια αιτία η οποία εξηγεί και την υπερβολική μικρή προσπάθεια.

Όταν, λοιπόν, οι εκπαιδευτικοί έρχονται να αντιμετωπίσουν μια απαιτητική κατάσταση, εφόσον χαρακτηρίζονται από κάποιον από τους προαναφερθέντες παράγοντες, είναι πιθανό να αναπτύξουν μηχανισμούς αυτοάμυνας, όπως είναι η εκλογίκευση ή ο αρνητισμός (Rogers, 1999). Εκλογίκευση σημαίνει αυθόρμητη κατασκευή “καλών” δικαιολογιών για να δικαιολογήσουν τα άτομα αυτό που θέλουν να κάνουν ή πιστεύουν πείθοντας τους αυτούς τους ότι αυτά είναι τα “πραγματικά” κίνητρα πίσω από τις πράξεις ή τις αντιλήψεις τους. Όσον αφορά στο μηχανισμό του αρνητισμού, αυτός διαφέρει από την αδιαφορία και θεωρεί κάθε προτροπή ως απειλή που τελικά θα οδηγήσει σε προβλήματα και κατηγορίες, κι έτσι θεωρεί το “όχι” ως

την ενδεδειγμένη απάντηση. Πρόκειται για μια ακραία μορφή αντισυνεργατικής στάσης που επιδιώκει την αποφυγή των δυσκολιών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα μιας έρευνας, οι εκπαιδευτικοί χωρίς επιμόρφωση και με επιμόρφωση α' επιπέδου εμφανίζουν τον ίδιο βαθμό άγχους, ενώ οι εκπαιδευτικοί που παρακολούθησαν την επιμόρφωση β' επιπέδου εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερο βαθμό άγχους στη χρήση Νέων Τεχνολογιών κατά το διδακτικό τους έργο (Ταστσιδής, κ.ά., 2011). Αυτό συνάδει και με τα αποτελέσματα άλλων ερευνών, σύμφωνα με τα οποία η επιμόρφωση που σχετίζεται σημαντικά με τη χρήση ΤΠΕ από τους εκπαιδευτικούς αφορά εξειδικευμένα σεμινάρια και προγράμματα, τα οποία δεν παρέχουν γενικές γνώσεις χρήσης Η/Υ, αλλά εστιάζουν στη χρήση των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη (Παπαδάκης & Ρούσσο, 2011, Μητσιοπούλου & Βεκύρη, 2011, Σχορετσανίτου & Βεκύρη, 2010).

Σύμφωνα, επίσης, με την προαναφερθείσα έρευνα των Ταστσιδή κ. ά., όσο ο βαθμός εξοικείωσης μειώνεται, αυξάνεται και ο βαθμός άγχους (Ταστσιδής, κ. ά., 2011). Έχει, μάλιστα, βρεθεί ότι όταν οι Η/Υ βρίσκονται μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας, τα ποσοστά εκπαιδευτικής χρήσης ΤΠΕ ήταν πάρα πολύ υψηλά. Αντίθετα, η ύπαρξη εργαστηρίου Η/Υ ή φορητών Η/Υ δε φάνηκε να σχετίζεται με τα ποσοστά χρήσης ΤΠΕ από τους εκπαιδευτικούς (Μητσιοπούλου & Βεκύρη, 2011).

Από τα παραπάνω καθίσταται προφανές ότι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ, αν και βασικός παράγοντας, δεν καθίσταται από μόνη της ικανός παράγοντας για την καταπολέμηση της “δομικής αδράνειας” και για την επιτυχή εισαγωγή και εδραίωση της καινοτομίας των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Γι’ αυτό, άλλωστε, η επιμόρφωση εντάσσεται σε μια γενικότερη πολιτική διαχείρισης της αλλαγής για το νέο και ψηφιακό σχολείο.

3. Στρατηγικές επιτυχούς εισαγωγής των ΤΠΕ στο νέο σχολείο ως καινοτόμο αλλαγή

Όπως κάθε καινοτομία, έτσι και στην περίπτωση των ΤΠΕ θα πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα τόσο για την εισαγωγή της όσο και για την εφαρμογή και την εσωτερίκευση της καινοτομίας. Στο στάδιο της εισαγωγής απαραίτητη είναι πρώτα η ανάπτυξη οράματος. Για τις ΤΠΕ, η συγκεκριμένη καινοτομία τίθεται κάτω από την ομπρέλα του “Νέου Σχολείου”. Βασικοί παράγοντες επιτυχίας είναι, επίσης, η ενεργός συμμετοχή, υποστήριξη και δέσμευση όλων των εμπλεκομένων. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να ακολουθείται το *αρμονικό υπόδειγμα* έναντι του *συγκρουσιακού* με στόχο τη συλλογική ευθύνη προς το συμφέρον του φορέα, αλλά και προς το ατομικό συμφέρον των μελών του (Everard & Morris, 1999). Κατά το στάδιο της εφαρμογής η επίλυση των προβλημάτων θα πρέπει να είναι άμεση και θα πρέπει, επίσης, να υπάρχει μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης της προόδου. Βασικοί

παράγοντες επιτυχίας σε αυτή τη φάση είναι οι εσωτερικές συνθήκες του εκπαιδευτικού οργανισμού (π.χ. το κλίμα), η υποστήριξη από εξωτερικούς παράγοντες, ο επιτυχής συντονισμός, η κατάλληλη ανάπτυξη του προσωπικού (επιμόρφωση) και η στήριξη στους εκπαιδευτικούς (π.χ. βοήθεια στην τάξη, παροχή των μέσων).

Πράγματι, μελέτη που διεξήχθη από τον οργανισμό Becta στην Αγγλία έχει δείξει ότι οι νέες παιδαγωγικές μέθοδοι με τη χρήση ΤΠΕ και ειδικότερα με τα εργαλεία και τις υπηρεσίες web 2.0 έχουν αναπτυχθεί όταν συνυπήρχαν τα ακόλουθα στοιχεία:

- Αξιόπιστη υποδομή Η/Υ με εύκολη πρόσβαση προς τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, ικανοποιητική ευρυζωνικότητα, γρήγορη και αποτελεσματική τεχνική βοήθεια,
- Καθαρό όραμα και υποστηρικτική ηγεσία διοίκησης σε συνδυασμό με αποτελεσματική ανάπτυξη για όλους τους εκπαιδευτικούς (επιμόρφωση που καλύπτει τεχνικές και παιδαγωγικές δεξιότητες που σχετίζονται με ΤΠΕ) και επιπρόσθετη βοήθεια (π.χ. χορήγηση άδειας),
- Ευέλικτα μοντέλα μάθησης με τις υπηρεσίες web 2.0 ενσωματωμένες στο πρόγραμμα σπουδών, τόσο διαθεματικά όσο και μεμονωμένα στα διδακτικά πεδία, παράλληλα με υποστήριξη προς τους μαθητές τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι,
- Υποστηρικτική ηγεσία από τη διοίκηση, που είναι ευαισθητοποιημένη ως προς τις ευκαιρίες που παρέχουν οι υπηρεσίες web 2.0 και η οποία διοίκηση μπορεί να εφαρμόσει μια πολιτική “ασφαλούς διασταύρωσης” (e-safety policy) που παρέχει προστασία, ενώ παράλληλα εκπαιδεύει προς μια υπεύθυνη συμπεριφορά και κριτική στάση στο ανοικτό διαδίκτυο (open internet) (Crook et al., 2008).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι μια επιτυχημένη στρατηγική αντιμετώπισης της αντίστασης των εκπαιδευτικών στην αλλαγή που προκύπτει από την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- I. Μετάδοση του οράματος και πειθώ για τα οφέλη που προκύπτουν τόσο σε συλλογική όσο και σε ατομική βάση,
- II. Διευκόλυνση και στήριξη των εκπαιδευτικών (επιμόρφωση, κατάρτιση και καθοδήγηση των εκπαιδευτικών, εξασφάλιση εξοπλισμού και κατάλληλων μέσων κι υλικών για τους εκπαιδευτικούς, αξιοποίηση γνώσεων, προσόντων και ενδιαφερόντων όσων εμπλέκονται εντός κι εκτός των εκπαιδευτικών οργανισμών με τη δημιουργία υποστηρικτικών κοινοτήτων μάθησης),
- III. Διαπραγμάτευση και εξασφάλιση συμφωνίας (ευελιξία στο ωρολόγιο πρόγραμμα, προσφορά ευκαιριών στους εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν τη δική τους εξατομικευμένη θεώρηση για την εισαγωγή των ΤΠΕ στα προγράμματα σπουδών, παροχή κινήτρων ανάλογα με τις ανάγκες του καθενός),

IV. Κατάλληλη διαχείριση (εμπλοκή όλων στην πολιτική του εκπαιδευτικού οργανισμού, διευκόλυνση της συνεχούς ανταλλαγής ιδεών και υλικών, εξασφάλιση συνεχούς αξιολόγησης της αλλαγής, ανάπτυξη μηχανισμών επίλυσης των προβλημάτων).

Η υλοποίηση μιας γενικής, ως άνω, στρατηγικής συμβάλλει αποφασιστικά στην άρση των εσωτερικών φραγμών που σχετίζονται με τις προϋπάρχουσες γνώσεις και τις συναισθηματικές μεταβλητές. Οι κατάλληλες, λοιπόν, συνθήκες για την αλλαγή κουλτούρας και την εισαγωγή, εφαρμογή και εδραίωση της καινοτομίας προϋποθέτουν ένα όραμα σε συνδυασμό πάντα με τα παρεχόμενα κίνητρα, την ανάπτυξη των κατάλληλων δεξιοτήτων, την προσφορά υλικοτεχνικών μέσων και τη δημιουργία κατάλληλου σχεδίου δράσης.

Βιβλιογραφία

- Ala-Mutka, K., Bacigalupo, M., Kluzer, S., Pascu, C., Punie, Y. και Redecker, C. (2009). *Learning 2.0: The Impact of Web 2.0 Innovation on Education and Training in Europe*, Spain: JRC-IPTS.
- Βαγγελάτος, Α. Φώσκολος, Φ. και Κομνηνός, Θ. (2011). Εισαγωγή Τ.Π.Ε. στα σχολεία: Ο παράγοντας «Εκπαιδευτικός». Στο 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία», Πάτρα, 28-30/4/2011, σελ. 95-104.
- Condie, R., Munro, B., Seagraves, L. και Kenesson, S. (2007). *The Impact of ICT in Schools – a Landscape Review*, England: Becta.
- Crook, C., Fisher, T., Graber, R., Harrison, C. και Lewin, C. (2008). *Implementing Web 2.0 in Secondary Schools: Impacts, Barriers and Issues*, England: Becta.
- Δόκου, Μ. (2009). Εφαρμογή των καινοτομικών δράσεων: Πρόκληση ή απειλή; Ο ρόλος των στελεχών διοίκησης. Στο Συνέδριο ΕΚΔΔΑ «Η καινοτομία στη Δημόσια Διοίκηση Ο ρόλος των αποφοίτων Ε.Σ.Δ.Δ. – Ε.Σ.Τ.Α.», Ερέτρια 15-17/5/2009.
- Durando, M., Blamire, R., Balanskat, A. & Joyce, A. (2007). *EMature Schools in Europe*: European Schoolnet (http://insight.eun.org/shared/data/pdf/emature_schools_in_europe_final.pdf).
- Everard, K.B. και Morris, G. (1999). *Αποτελεσματική Εκπαιδευτική Διοίκηση*, Πάτρα: ΕΑΠ.
- Jones, A. (2004). *A Review of the Research Literature on Barriers to the Uptake of ICT by Teachers*, England: Becta.
- Marshall, S. (2011). Leading and managing the development of e.learning: A Framework for analysis to support strategy development. Proceedings of ICICTE “Education and Technology: Innovation and Research”, Rhodes, Greece, pp. 330-343.
- Μητσιοπούλου, Ο. και Βεκύρη, Ι. (2011). Ατομικοί και σχολικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη χρήση ΤΠΕ στη διδασκαλία από εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας

- Εκπαίδευσης. Στο 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία», Πάτρα, 28-30/4/2011, σελ. 545-554.
- Μπίκος, Κ. και Τζιφόπουλος, Μ. (2011). Εκπαιδευτικοί και ΤΠΕ: διευκολυντές και εμπόδια στη χρήση ψηφιακών εφαρμογών στη σχολική τάξη. Στο 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία», Πάτρα, 28-30/4/2011, σελ. 585-590.
- Παπαδάκης, Ε. και Ρούσσο, Π. (2011). Οι Στάσεις των Διευθυντών/τριών Σχολικών Μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στις ΤΠΕ και τη συμβολή τους στη Διοικητική Διαδικασία. Στο 8^ο Συνέδριο ΕΕΕΠ-ΔΤΠΕ «Το Ψηφιακό Σχολείο», Πειραιάς, 22-23/10/2011, σελ. 263-273.
- Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Σχορετσανίτου, Π. και Βεκύρη, Ι. (2010). Ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση: παράγοντες πρόβλεψης της εκπαιδευτικής χρήσης. Στο Τζιμογιάννης Α. (επιμέλεια), Πρακτικά 7^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου ΕΤΠΕ «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση», τ. Β, Κόρινθος, 23-26/9/2010, σελ. 617-624.
- Τασσιδής, Π. Αντωνίου, Π. και Μπεμπέτσος, Ε. (2011). Η επίδραση του άγχους των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης έναντι των Νέων Τεχνολογιών στην ενσωμάτωση τεχνολογίας κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Στο 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία», Πάτρα, 28-30/4/2011, σελ. 837-846.
- Τσολακίδης, Κ., Νικολάου, Α. και Πλατής, Δ. (2011). Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις των weblogs & κοινότητες μάθησης. Στο 8^ο Συνέδριο ΕΕΕΠ-ΔΤΠΕ «Το Ψηφιακό Σχολείο», Πειραιάς, 22-23/10/2011, σελ. 105-115.